

HENRIC AL VIII-LEA

Prin relevarea individualului din comun, și ridicarea acestuia la universal, prin investirea lui cu valoarea de paradigmă, istoria se aseamănă cu arta; cu atât mai mult, istoria lui Henric al VIII-lea, „reînviată” de Shakespeare după texte de cronică, este și un portret literar-artistic, de valoarea estetică a portretului plastic executat de pictorul Holbein cel tinăr. Calitatea unui portret, fie el plastic sau literar, constă în forța de evidențiere a caracterului celui portretizat, aceasta depinzând de inteligența și cinstea cu care artistul își utilizează mijloacele sale de expresie.

În portretul lui Holbein cel tinăr, în gravura lui Cornelis Matsys, mai ales în gravură (portretul este ușor idealizat), ne întimpină fizionomia regelui, firea lui adâncă; liniile feței, frunții, privirea reflectă adevărul personalității inconfundabile a lui Henric al VIII-lea. Maxilarul prognat, masiv, dă impresia de forță brutală; gura mică, frumos modelată — orgoliu de stăpîn; nasul și bărbia, puternice, (bărbia, totuși, grasă) exprimă voință, dar și senzualitate bărbătească; fruntea masivă, cu bose largi, arată gânduri profunde și un caracter drept, iar ochii, depărtați, tăiați către temple, au ceva din neliniștitorul mister al unei feline mari.

Faptele înscenate de Shakespeare pun în lumină același caracter, și încă mai mult, căci ne arată nu numai egoismul voinței libere a regelui, ci și motivația profund etnică a acestei libertăți, care nu putea consta decît într-o identificare între instinctele și sentimentele sale personale și cele ale poporului englez, trezind la conștiința națională.

Regele nu vorbește prea mult, și nici prea multe, despre sine, și nici despre miniștrii săi din consiliul regal — e atestat că, în parlament, ar fi spus, cu o ocazie, că majestatea sa este deplină cînd el se simte capul, iar parlamentarii, propriile lui mădulare; iată un mod

de a spune pe englezește celebra replică a lui Ludovic al XIV-lea. Așadar, regele nu vorbește despre supușii săi, ci așteaptă ca aceștia să greșescă, și ca greșelile lor să devină publice. Atunci, ei sînt chemați în fața judecății și lăsați să se apere în fața consiliului dezlănțuit; asta, numai după ce vor fi așteptat, în turn, voința regală. Grația și dizgrația sînt totale, la Henric al VIII-lea. „Regele îi este dator unui supus pentru credință” — spune, într-un rînd, Henric; și, altă dată, în consiliu, „eu voi fi mai tare, voi vești fi slăviți”. Cardinalul Wolsey scrie, în scrisorile trimise Papei, „Ego et rex meus” — formulă care atestă nu semeția Cardinalului, cum afirmam dușmanii săi politici, ci o împărtășire a bunăvoinței regale, aproape charismatică — o identificare cu cel ce deținea puterea, dar care se situa deasupra practicii ei.

Cardinalul este una dintre primele victime, din lungul șir al celor care au împărtășit din puterea regală. „Ce tristă soartă au cei ce se leagă de-al regilor hatîr” — exclamă el, cînd l se retrage Marele sigiliu, subliniind, astfel, arbitrarul puterii la care participase. Dar tot el se folosește de rege pentru îndepărtarea și distrugerea dușmanilor săi politici: un duce cade în dizgrația regelui și sfîrșește pe eșafod, în urma intrigilor sale: Caterina de Aragon, regina, este îndepărtată tot de el, prin exploatarea subtilă a sentimentelor regelui.

Sfîrșitul Cardinalului și al politicii sale este un act de dreptate, pe care îl face regele, indiferent de motivele sale strict personale. Sentimentele și resentimentele regelui, fiind ale unei persoane care deține puterea absolută în stat, au, totuși prin această prerogativă, răsuneț politic. Aici stă țaria observației istorice a lui Shakespeare; precum și în faptul că într-o lume în care se țes intrigile celor ce se luptă pentru a se împărtăși din putere, dizgrația regală, oriunde și-ar găsi victimele și orice motivații sufletești ar avea, se identifică cu spiritul de dreptate popular, care cere, în relațiile sociale, condiții de reciprocitate și de sinceritate. Regele Henric al VIII-lea e drept, și cînd se slujește de Cardinal pentru îndepărtarea reginei (eliberînd, astfel, politica țării sale de cea a casei domnitoare spaniole), dar și cînd îl îndepărtează pe Cardinal, răspunzînd, astfel, sentimentelor anticlericale și anticatolice ale poporului. Se știe că, pînă la sfîrșitul vieții, el îl va păstra lîngă sine pe arhiepiscopul Thomas Cranmer, șef al bisericii autocefale anglicane, umanistul Thomas Morus sfîrșind pe eșafod, pentru că nu a acceptat ieșirea de

sub jurisdicția papală. Voința regelui de a fi independent, și actele sale, urmări ale acesteia se răsfring asupra țării, care își capătă, așa, independența politică, ecleziastică și economică.

Acesta e portretul lui Henric al VIII-lea pe care îl face artistul Shakespeare, folosindu-se de faptele regelui, consemnate în cronică, până la nașterea Elisabetei, fiica sa și a Annei Boleyn, care, atunci când va deveni regină, îi va comanda dramaturgului acest portret al tatălui său.

Ca orice mare artist, Shakespeare — asemenea lui Velasquez sau lui Goya, pictori regali — nu idealizează și nici nu îngroașă grotesc caracterul, ci îl relevă cinstit, ca un istoric care știe să vadă, sub arbitriul aparent al faptelor sensurii adânci ale transformărilor istorice ale Angliei, grație unui rege luminat, a cărui voință personală s-a împletit cu aceea a poporului său.

Regizorul Kevin Billington a realizat un spectacol de o mare forță de sugestie, prin exploatarea a ceea ce vorbește mai profund în chipul omului: ochii. E un spectacol al privirilor. Scormonitoare, adânci, învăluite uneori de tristețe sînt cele ale regelui, interpretat de John Stride, parcă desprins din portretul lui Holbein. Ochii reginei sînt deschiși larg, cinstit deschiși asupra lumii și plini de nobilă mîndrie, aburiți de niște lacrimi, ce nu vor apărea, sub apăsarea jignirii, ce i se aduce prin procesul intentat de rege. Interpretarea e a Clairei Bloom. Privirile Cardinalului Wolsey, în interpretarea lui Timothy West, sînt asiatic piezișe, plecate cu falsă umilință, ridicate uneori cu trufie și, între acestea, transpare un aer de forță calmă a celui ce știe să se stăpînească, deopotrivă, pe sine, ca și pe cei mai puternici decît el. E o privire rece, a celui ce s-a situat dincolo de bine și de rău. Privirea Annei Boleyn, interpretată de Barbara Kellermann: tot ochi larg deschiși, ca și ai reginei, dar de o nemărginită naivitate, am spune candoare, dacă nu am cunoaște istoria celei de-a doua soții a lui Henric al VIII-lea, oricum privirea, neprihănită, încă, de răul ce l-l va aduce puterea, umită, uluită doar de ciudatele împrejurări care o ridică pe trepte nesperat de înalte. În fine, privirea arhiepiscopului Thomas Cranmer, blîndă, suspusă, inteligentă, fermă, înfruntîndu-și adversarii din consiliu cu liniștea și reculegerea pe care l-o dau convingerile sale de canonic umanist, inițiator al unei noi biserici, în acord cu spiritul poporului său.

Constantin RADU-MARIA

CARTEA DE TEATRU

ANDREI BĂLEANU

și

DOINA DRAGNEA:

„Actorul,
în căutarea personajului“

Deschidem cartea publicată, la editura „Meridiane“, de Andrei Băleanu și Doina Dragnea, cuprinzînd 25 de convorbiri cu actori cunoscuți și lubiți de public, cu sentimentul că pășim într-o lume pe care merită s-o cunoaștem. Solidaritatea dintre cititor și actori se creează, de astă dată, fără intermediul personajului dramatic, ne întîlnim cu personalități marcante ale teatrului, creatori de mari roluri, protagoniști a nenumărate spectacole, angajați în dialoguri vii și variate pe tema teatrului, dar și a realității cotidiene. Este meritul autorilor cărții de a fi dat fiecărei întîlniri tensiunea căutării notei caracteristice interlocutorului.

Sînt reprezentate cîteva generații de actori, care și-au dat mina pentru a forma pe spectatorul capabil să distingă esența mesajului teatral și locul pe care îl ocupă actorul în spiritualitatea contemporană. Actorul român are o individualitate inconfundabilă, asupra căreia istoria teatrului și critica s-ar cuveni să insiste mai mult, deoarece el reprezintă expresia unei matrice psihosociale rezultate din înclinația atît spre fantezie nelimitată, cît și spre realism lucid — într-o combinație de o strălucire unică. Radu Beligan pune această uimitoare calitate — capabilă să producă interpretări deopotrivă de valoroase în diferitele specii ale dramaturgiei — pe seama unui „amestec de rase care s-au topit într-un creuzet de-a lungul atitor veacuri“, ceea ce a creat un tip de actor cu o largă paletă de mijloace și cu o puternică personalitate. Ion Lucian observă că această bogată tezaurizare de har are, ca revers, din păcate, neglijarea regulilor profesionalismului teatral. Dacă, la „arderea lăuntrică“ a actorului român, s-ar adăuga meticulozitatea (obligatorie), am avea „formula ideală“... Nu e nici o contradicție între ceea ce poartă, în specificitatea lui, actorul român, și cerința teatrului modern universal, de astăzi. În nici un caz, ne avertizează Radu Beligan, și împreună cu el mulți dintre participanții la interviuri, profesiunea de actor